

În amintirile mele legate de China ceaiul este omniprezent. Orice eveniment aș evoca, fie el de importanță majoră sau de importanță cotidiană, acesta se asociază cu prezența ceștilor de porțelan, unele rafinate, altele simple, umplute cu ospitalitate cu lichidul parfumat de culoarea jadului. Orice persoană aș evoca, fie ea personalitate de seamă, fie ea om obișnuit, figura ei se asociază cu bolurile în care se deschideau, cu ritualul unui dans elegant, frunzele de ceai. Cu aceste cești sau boluri, ținute cu grijă în căușul palmei, dispărea stînghereala primelor momente ale întîlnirii, se înlesnea stabilirea contactelor sufletesti, se statorniceau sentimente de prietenie.

Cuvintele *qing he cha*, cu care eram îmbiată să beau ceai, au fost primele cuvinte chinezești care

mî s-au întîpărit în mînte. Apoi, treptat, am înțeles că ceaiul este frate cu chinezul: cu el s-a născut, cu el a evoluat și împreună cu el a creat, în cadrul marii civilizații chineze, propria sa cultură – cultura ceaiului, nestemata tezaurului culturii naționale chineze.

De la început am simțit că în China ceaiul alintat cu atît drag „regina plantelor”, „emanția sufletului pămîntului”, „miracolul lumii vegetale”, „întruchiparea devoțiunii și inocenței naturii”, „îngerul binefăcător al regatului plantelor”, „iarba înorogului” nu este doar o băutură chemată să stingă setea. Am intuit că el este parte întrînsă a firii locuitorilor acestei țări și m-am întrebat dacă ceaiul născut din solul ei a fost impregnat de trăsăturile distincte ale celor care l-au descoperit, cultivat și consumat de-a lungul mileniiilor sau dacă luciditatea, echilibrul, sobrietatea și politețea chinezilor se datorează contactului lor cu această plantă miraculoasă?

De-a lungul multor ani am căutat răspuns la această întrebare aplecându-mă asupra studiilor

exegetilor ceaiului, asupra operelor literare și cronicilor, am poposit în ceainării și magazine învăluite în parfumul ceaiului, i-am urmărit pe chinezi în momentele cruciale ale vieții lor savurând acest lichid miraculos. Mi-am dat seama că pentru deslușirea tainiceii simbioze între ceai și firea chineză mi-ar trebui o nouă viață. În acest moment mi-a venit în ajutor întâmplarea: am făcut cunoștință cu doamna Wang Ling, cercetătoare pasionată a culturii ceaiului și a artei gastronomice chineze, autoarea unor lucrări de referință în aceste domenii. Când i-am împărtășit gândul de a scrie despre cultura ceaiului pentru publicul român și i-am solicitat sfatul în privința unei bibliografii, s-a uitat la mine gânditoare și mi-a spus: „Înainte de bibliografie, cred, ar trebui să înțelegi câteva lucruri fundamentale despre noi, chinezii, fapte care ne caracterizează, de pildă, că suntem un popor numeros, ce purtăm în genele noastre amintirea unei istorii și spiritualități multimilenare, că am fost obișnuți să încercăm cu

spiritualitate și elemente culturale multe laturi ale vieții noastre cotidiene. În această privință cultura ceaiului constituie cel mai reprezentativ exemplu. Pentru a-l înțelege însă esența trebuie să percepți specificul culturii noastre orientale și să ți-o însușești, să pătrunzi în adevăratul sens al civilizației chineze. Atunci vei găsi răspunsul la întrebarea: De ce dintre numeroasele produse speciale din China numai ceaiul și-a creat o cultură a sa proprie? Vei înțelege că secretul trebuie căutat în faptul că efectele naturale ale ceaiului se potrivesc nu doar firii noastre, ci și preceptelor culturii tradiționale chineze că „cerul și omul sunt tot una”, „natura să ne fie dascăl de urmat”, că „cele cinci elemente (fier, lemn, apă, foc, pământ) se armonizează” și că aceste precepte se potrivesc principiilor fundamentale ale gândirii confucianiste „armonie între mediul înconjurător și starea emoțională a ființei umane”, „moderație” și „introspecție”. Din clipa în care vei înțelege cum s-a contopit ceaiul cu umanismul chinez, depășind valoarea sa de

întrebuințare firească, atunci vei putea pătrunde în tainele culturii ceaiului zămislit în China și vei putea scrie ceva despre acest subiect”.

Au trecut ani după ani, cărțile despre cultura ceaiului s-au înmulțit în bibliotecă și eu nu aveam curajul să mă apuc de redactarea cărții. Acum, când s-au împlinit 60 de ani de când am pus piciorul pe pământul Chinei și am început lungul drum spre cunoașterea istoriei, culturii și civilizației sale, m-am hotărât să încredințez publicului cititor român rezultatele modeste ale cercetărilor mele pentru a-i servi drept bază de pornire în înțelegerea istoriei ceaiului și a influenței acestuia asupra națiunii chineze.

ISTORIA CEAIULUI

Povestea ceaiului începe cu cel puțin un milion (după unii autori chiar cu 50-60 milioane) de ani în urmă, în zona de sud-vest a Chinei, respectiv în provinciile Yunnan, Guizhou și Sichuan, regiune neafectată de glaciațiunea de la sfârșitul perioadei terțiare și începutul celei cuaternare căreia i-au căzut victime majoritatea plantelor din zonele calde ale planetei. Aici, în căldura plăcută și umedă a pădurilor virgine, a rămas viu strămoșul *Cameliei Chinesis* purtând în genele sale amintirile erelor Terrei. Aici stă falnic cel mai bătrân copac de ceai sălbatic, în vârstă de 2700 de ani, și tot aici se găsesc cele mai multe exemplare de vârste multisekulare din cei 198 de copaci de ceai sălbatici, inventariați până acum în zece provincii ale Chinei.

Fiecare în parte și toți împreună stau mărturie a istoriei, a faptului că locul de băștină al ceaiului este această zonă a Chinei și că de aici s-a răspândit în întreaga Chină și, apoi, în întreaga lume.

De existența sa și de efectele sale miraculoase aflăm în mitologia chineză. Se spune că Țandî, Agricultorul Divin, preocupat de viața și bunăstarea supușilor săi, „în fiecare zi gusta peste 100 de plante dintre care 72 dăunătoare” și nu rareori se intoxica cu otrava lor. Într-o zi însă a gustat frunzele copacului de ceai și după aceea a constatat că otrăvurile altor plante au fost neutralizate.

După experiența Agriculturului Divin, care s-a consumat cu cel puțin 5000 de ani în urmă, ceaiul a început să fie folosit ca medicament, fiind venerat ca o plantă miraculoasă a zeilor. În Zhou Lí capitolul Zhang Tu aflăm că în timpul dinastiei Zhou de vest (1122-771 î.e.n.) ofrandelor de ceai li se acorda deja o mare valoare, fapt explicat de existența Administrației Ceaiului (Zhang Tu) cu un personal compus din 25 de persoane în

sarcina cărora intra asigurarea cantităților de ceai necesare ceremoniilor funerare.

Odată cu creșterea consumului frunzelor tămăduitoare a început și cultivarea copacului de ceai de către oameni. În *Huan yang guozhi* - istoria locală a regiunii, unde azi se află provinciile Yunnan, Guizhou și Sichuan, editată între anii 348-354, se arată că în timpul regelui Wu al dinastiei Zhou (1087-1043 î.e.n.) „în regiunile Ba Shu, în ogrăzile oamenilor se cultiva ceaiul parfumat”. Drept primul cultivator al ceaiului în istoria orală se amintește Wu Lizhen de pe Muntele Meng Ding ale cărui strădani au fost sprijinite chiar de zeițele cerului. Cu peste 3000 de ani în urmă, în acea zona mirifică a Chinei, a început cultivarea ceaiului, apoi răspândirea lui, prin activitatea conștientă a oamenilor, în alte zone geografice cu climat și sol diferite, determinând adaptarea acestei plante la noile condiții: copacul de ceai cu frunze mari s-a transformat într-unul de mărime mijlocie cu frunze delicatese.

CHAQING YAZHI, (*Simțirea desăvârșită a ceaiului. Frânturi de însemnări din literatura ceaiului*), redactor principal Yu Yue, Beijing, 2002.

WANG JIANRONG, GUO DANYING, CHEN YUNFEI: *Chayí* (Arta servirii ceaiului), Jinan, 2002.

WEI QIN: *Cha yin. Cha shí 500 wen.* (500 de întrebări despre băutul și consumul ceaiului), Shanghai, 2009.

MEI TAO LIAO WEN: *Bao jian. Yang Sheng Cha.* (Ceaiul. Ocrotirea sănătății. Rețete culinare cu ceai.), Shanghai, 2008.

MEI SHI LAI HE CHA (Ai timp disponibil? Hai la un ceai.) Redactor principal: Zheng Xinzhu. Hangzhou, 2000.

WANG XUFENG: *Nanfang you jiamu.* (În sud este un copac valoros), Hangzhou, 2000.

OKAKURA TENSHIN: *The Book of Tea.* Tokyo, 1989.

SEN'Ō TANAKA, SENDO TANAKA: *The Tea Ceremony,* Tokyo, New York, London, 2000.

Cuprins

Istoria ceaiului	11
Soiuri de ceai	71
Efectele benefice ale ceaiului	97
Ceremonialul servirii infuziei frunzelor de ceai	105
Ceainarii	133
Cronologie	187
Bibliografie selectiva	209